

Ki találta meg az utolsó magyar hadifoglyot?

Írta: Kárpáti Igaz Szó/Kárpátinfo

2009. április 06. hétfő - Módosítás: 2009. április 06. hétfő

Kiderül a nagy titok - A kétezredik év decemberében az egész világsajtót bejárta a hír,

Kiderül a nagy titok - A kétezredik év decemberében az egész világsajtót bejárta a hír, hogy több mint fél évszázados oroszországi raboskodás után hazatér Tamás András, az utolsó ismert magyar hadifogoly.

A CNN, a BBC címlapon számolt be a hazatérésről. A lapok a férfi eltűnése és megtalálása körülményeiről is írtak: "A meglévő dokumentumok szerint Tamás András 1945. január elsején került a 157-es orosz hadifogolytáborba. Ott minden bizonnyal megbetegedett és átkerült egy hadifogolykórházba, ahol 1947-ben elborult az elméje. Majd törölték a hadifogolytábor nyilvántartásából és így lehetséges az, hogy nem tért haza a többi magyar fogollyal. Ezután ötvenhárom évet töltött a Moszkvától mintegy ezer kilométerre lévő kotyelnycsi elmeógyógyintézetben, amíg fel nem figyelt rá egy magyarul tudó szlovák orvos..."

A világ a mai napig abban a hitben él, hogy "magyarul tudó szlovák orvos" találta meg Tamás Andrást, akiről később kiderítették, hogy Toma Andrásnak hívják. Valójában azonban nem szlovák volt és még csak nem is orvos volt az illető, hanem egy Királyházáról elszármazott magyar fiú, aki akkoriban egy büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka volt a távoli vidéken. Moravcsik Károly a hadseregből történt leszerelése után hazatért Kárpátaljára és nem mindennapi történetével felkereste a szerkesztőségünket.

– Vasutas családban születtem, de már gyerekkoromban is inkább az egyenruhák vonzottak – mesélte a most negyvennégy éves férfi. – Érettségi után sikeresen felvételiztem a Permi Belügyi Főiskolára. Azért ilyen távoli helyre, mert a lehetőségek közül számomra ez volt a legcsábítóbb.

A diploma megszerzése után hadnagyi rangban Kirovba vezényelték az ott állomásozó belügyi hadosztályhoz. Szakaszvezetőként kezdte, majd különféle beosztásokban, feladatkörökben tevékenykedett.

– Nem féltém a feladatoktól, hisz magam választottam ezt a pályát. Kirov megyében, Perm környékén több mint félszáz büntetőtábor, börtön volt, és van ma is. Afféle elő-GULÁG ez a vidék: hatalmas lakatlan területek, erdőségek közepette.

Feladat, lehetőség tehát volt rengeteg. Itt lett a királyházai fiatal magyarból lágerparancsnok. 1987-ben nevezték ki az egyik büntetés- végrehajtási intézet vezetőjévé. Mint meséli, tizennégy és huszonegy év közötti, gyilkosságért, nemi erőszakért, rablásért és más súlyos bűncselekményekért elítélt fiúkat tartottak fogva abban a lágerben.

– Egy pszichológus barátom, aki a közeli elmeógyógyintézetnek volt a főorvosa, gyakran felkeresett – folytatja beszélgetopartnerem. – Ő tudta, hogy magyar vagyok. Ezt én soha nem tagadtam, sőt. Nos, ez a barátom beszélt nekem egy fura emberről, aki akkor már ötven éve élt abban az elmeógyógyintézetben, s akiről ő úgy tudta, hogy román nemzetiségű. Felkeltette az érdeklődésemet és másnap felkerestem a klinikát.

Moravcsik Károly megnézte a férfi adatlapját, melyen orosz átiratban kissé elferdítve a Tamás András név volt olvasható. Hisz ez egy magyar, villant benne a felismerés, és nyomban beszélni akart vele.

– Magyarul szóltam az idős férfihez, de ő csak nézett rám értetlenül, üres tekintettel. A főorvos barátom ekkor mondta el, hogy András a klinikán töltött ötven év alatt egyetlen szót sem szólt. Annak idején szótlansága miatt került a klinikára, ahol rájöttek, hogy nem bolond...

Mint Károly meséli, három hónapon át rendszeresen beszélt hozzá magyarul, próbálta kiköszököteni mély apátiájából. Barátja mondta, hogy Tamás András nem beteg, csak úgy védekezett a fogság viszontagságai ellen, hogy magába fordult és némaságba burkolózott.

– Az idős magyart nagyon szerették a klinikán – folytatja. – Készséges, segítőkész és szinte

Ki találta meg az utolsó magyar hadifoglyot?

Írta: Kárpáti Igaz Szó/Kárpátinfo

2009. április 06. hétfő - Módosítás: 2009. április 06. hétfő

---

mindenhez értő ember volt. A klinika körletében lévő asztalosműhely vezetését is rábízták. Mindent megértett, amit mondtak neki, de egy hang sem hagyta el az ajkát. Hosszas próbálkozás után láttam, hogy kezd visszatérni az emlékezete és felismeri a magyar szavakat. Amikor megszólalt, örömben megöleltem az öreget. Az első szava az volt: Nyíregyháza. Majd újabb és újabb magyar szavakat mondott.

Moravcsik Károly felvette a kapcsolatot a moszkvai magyar nagykövetséggel. Kisvártatva világra szóló szenzáció lett az előkerült magyar hadifogoly. A távoli klinikán megjelentek a nagy hírügynökségek, a BBC, a CNN és mások.

– Másfél évbe került, míg végre hazakerülhetett a szívemhez közel férközött Tamás András. Időközben amputálni kellett az egyik lábát. Szegény, nem nagyon tudta felfogni, mi történik körülötte. Nem is akart elmenni a klinikáról, ahol biztonságban érezte magát. Az elutazása előtt kértek, hogy kísérem el Magyarországra. De az én beosztásom ezt akkor nem tette lehetővé. Sőt, a televíziósok előtt is csak orvosi köpenyben mutakozhattam, mint András egyik orvosa. Főorvos barátom repült el vele a szülőföldre...

Károly 2004-ben alezredesi rangban ment nyugdíjba. A munkaköre olyan volt, hogy minden leszolgált év kettőnek számított. Családja Moszkvában maradt. Lánya, Katalin és fia, Károly ott folytatják tanulmányaikat. Érdekesség, hogy a Moravcsik családban a Károly név apáról fiúra száll. A mi Károlyunk orosz állampolgár, de hazaszóltotta a honvágy.

– Öt év múltán végre nyíltan beszélhetek azokról a dolgokról, melyeket addig titokban kellett tartanom – mondja. – Sajnos, nem lehettem ott, amikor Tamás András végre megtalálta a szeretteit. És nem lehettem jelen a temetésén sem. De leginkább az fáj, hogy nem tudom, hol van a végső nyughelye. Pedig szeretnék virágot vinni a sírjára...

Az utolsó ismert magyar hadifogoly megtalálója próbálta kideríteni Tamás András nyughelyét, de nem járt sikerrel. Valamiért minden ajtó bezárult előtte. Igaz, ő nem tudhatta, hogy a barátjává fogadott férfit valójában Toma Andrásnak hívták, aki 1945-ben 19 évesen lengyel területen esett szovjet hadifogságba, ahol 53 éven át élt. Végső nyugalomra Nyíregyházán talált az Északi Temető díszsírkertjében.

Halálának évfordulóján, 2005. április elsején katonai tiszteletadás mellett avatták fel az utolsó magyar hadifogoly, Toma András tartalékos főtörzsőrmester síremlékét. Öt esztendeje, hogy nincsen közöttünk.

Balogh Csaba